

RAXMONOV AZAMAT RUZVONOVICH

**TALABALARDA MILLIY IFTIXOR
TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH
MEXANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

RAXMONOV AZAMAT RUZVONOVICH

**TALABALARDA MILLIY IFTIXOR
TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH
MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Monografiya

-4643/x-

Nukus
"ILMIY VA O'QUV ADABIYOTLAR NASHRIYOTI"
2023

UDK:378:371.
KBK:66.61+74
R30

Raxmonov A.R.

Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish. Monografiya. – Nukus: "ILMIY VA O'QUV ADABIYOTLAR NASHRIYOTI", 2023. – 108 b.

Monografiya Respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining «Axborotlashgan jamiyat va demokratik davlatni ijtimoiy, huquqiy, iqtisodiy, madaniy, ma'naviy-ma'rifiy rivojlantirishda innovatsion g'oyalar tizimini shakllantirish va ularni amalga oshirish yo'llari» ustuvor yo'nalishi doirasida bajarilgan.

Monografiya keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan.

Taqrizchilar:

G.O. Ernazarova

Pedagogika fanlari doktori, professor

X.I. Ibragimov

Pedagogika fanlari doktori, professor

Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti ilmiy-texnik kehgashining 2023-yil 29-noyabrdagi 19-sonli majlisida nashr etishga tavsiya etilgan

ISBN 978-9910-9577-5-8

© Raxmonov A.R., 2023.

© "ILMIY VA O'QUV ADABIYOTLAR NASHRIYOTI", 2023.

KIRISH

Jahon ta'lim amaliyotida siyosiy-iqtisodiy va mafkuraviy rivojlanish tendensiyalariga muvofiq ta'lim jarayonlarini takomillashtirishda zamonaviy pedagogik paradigmalardan foydalanish mexanizmlari amaliyotga joriy etilmoqda. BMT Bosh Assambleyasi tomonidan 2015 yilda ishlab chiqilgan barqaror rivojlanish maqsadlariga asosan milliy pedagogik qadriyatlarni demokratik qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish, ta'lim mazmuniga vatanparvarlik va demokratik g'oyalarni singdirish, yoshlarda Vatanga bo'lgan muhabbat tuyg'usini shakllantirish, xalqning ma'naviy va intellektual merosidan foydalanishga doir amaliy loyihalarni tatbiq etish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Jaxonning ko'plab ilmiy markazlari va institutlarida globallashuv jarayonini rivojlanish tendensiyasi nuqtai nazaridan tahlil qilish, milliy g'oya targ'ibot texnologiyalarining mohiyati va xususiyatlarini anglash, o'sib kelayotgan yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarning inqirozi, milliy ruhdagi g'oyalarning yemirilishiga sabab bo'luvchi omillar, mazkur jarayonni ilmiy asosda boshqarish mexanizmlari, yoshlarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirishda taraqqiyot falsafasining (development philosophy) zamonaviy paradigmalaridan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Respublikamizda so'ngi yillarda talabalarni ma'naviy-axloqiy, milliy iftixor g'oyalari ruhida tarbiyalash, yurtini sevuvchi Vatanparvarlik tuyg'ularini boy madaniy meros vositalari asosida shakllantirish va rivojlantirishning huquqiy-me'yoriy asoslari yaratilmoqda. Zero, «...mamlakatimizda ma'naviy tarbiya tizimining yangi strategiyasini yaratib, halqimiz, ayniqsa, yoshlar o'rtasida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni sifat va mazmun jihatidan yangi bosqichga ko'tarishimiz kerak»¹ligi Yangi O'zbekiston sharoitida

¹ Prezident Mirziyoyev Sh. Raisligida 2021 yil 19 yanvardagi ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha video-selektor yig'ilishi. // Xalq so'zi. 2021 yil 20 yanvar

amalga oshirilayotgan islohotlarning ustuvor jihatlari sifatida qaralmoqda. Shu asosida talaba-yoshlarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirishning pedagogik jihatlari takomillashtirishning pedagogik imkoniyatlari yanada kengayadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabr' PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida", 2022 yil 28 yanvar' PF-60 son "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmonlari, 2018 yil 14 avgustdagi PQ-3907-son "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida", 2020 yil 27 fevraldagi PQ-4623-son "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2021 yil 26 martdagi PQ-5040-son "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabrda 1059-son "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2021 yil 3 iyundagi 340-son "Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi huzuridagi Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qarorlari hamda mavzuga oid boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur tadqiqot ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqot Respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining I. «Axborotlashgan jamiyat va demokratik davlatni ijtimoiy, huquqiy, iqtisodiy, madaniy, ma'naviy-ma'rifiy rivojlantirishda innovatsion g'oyalar tizimini shakllantirish va ularni amalga oshirish yo'llari» ustuvor yo'nalishi doirasida bajarilgan.

Sharq mutafakkirlarining milliy g'oya va ma'naviyat targ'iboti, Vatan va vatanparvarlik tuyg'usi borasidagi fikrlari, O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Karimov va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mavzu borasidagi siyosiy qarashlari mazkur tadqiqot ishining metodologik asosini tashkil qiladi.

Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirish, globallashtirish sharoitida milliy g'oyaning namoyon bo'lish

xususiyatlari, uni yoshlar ongiga singdirish hamda mazkur jarayonni innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirish bilan bog'liq masalalar pedagog olimlar: E.G'oziyev, V.Karimova, M.Vohidov, S.R.Rajabov, I.Asqarova, A.Zunnunov, U.Mahkamov, S.Dolimov, K.Hoshimov, M.Ochilov, Q.Axmedov, M.Axmedova, S.X.Fayzulina, A.K.Minavarov, J.Xasanboyev, R.A.Mavlonov, O.Musurmanova, N.Shodiyev, N.Safarov, Yu.Axrorov, M.Isayeva, Sh.Diyarova, M.Akayeva, M.Mirqosimova, N.M.Egamberdiyevlarning; masalaning falsafiy aspektidagi talqinlari E.Yusupov, S.Otamurodov, N.Jurayev, K.Tulenova, J.Mavlonov, N.Shermuxamedova kabi olimlarning tadqiqotlarida yoritilgan.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari olimlaridan P.I.Ivanov, G.Ganabolin, V.A.Krutetskiy, N.I.Obidov, A.A.Qurbonov, G.Axmedov, A.Gashimov, N.I.Boldirev, O.S.Bogdanova, ye.V.Bondarevskaya, N.K.Goncharov, A.E.Izmaylov, A.I.Kochetov, N.M.Kazimov, I.S.Mar'yenko, E.I.Monoszon, I.F.Harlamov, V.A.Suxomlinskiylarning tadqiqotlarida o'quvchilarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirish, zamonaviy sharoitda ijtimoiylashuv jarayonining o'рни va ahamiyati, tarbiya muammosini milliy aspektida o'rganishning pedagogik omillari o'rganilgan.

Xorijlik tadqiqotchilardan E.De Bono, Dj.Gilford, S.V.Gapius, G.D.Demos, V.A.Kan-Kalik, T.Lyubard, A.Maslou, A.Rou, A.Dj.Rou, R.Stenberg, ye.P.Torrans, E.From, X.G.Barnett, D.A.Xarvey, A.J.Brown, K.S.Findliy, L.Nefiodovlarning tadqiqotlarida tarbiyaning milliy va umuminsoniy omillari, o'zgaruvchan sharoitda tarbiya tamoyillarining namoyon bo'lish shakllari, globallashtirish jarayonlari va innovatsion texnologiyalarning munosabati, milliy madaniyatlarning o'zgarish jarayonlari, neoliberalizmning namoyon bo'lish shakllari va xususiyatlari, globallashtirish sharoitida axloq va din munosabatlari keng yoritib berilgan.

Mazkur tadqiqot ishi Chirchiq davlat pedagogika universiteti ilmiy-tadqiqot ishlari rejasining "Pedagogik ta'lim innovatsion klasterining ilmiy-nazariy asoslari" (2017-2021 yy.) mavzusidagi strategik ilmiy tadqiqot ishlar rejasida doirasida bajarilgan.

Tadqiqotning maqsadi talabalarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

talabalar va vazifalarni amalga oshirishda asosan, talabalarda milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirish mexanizmining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash tizimining talabalarining milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari va targ'ibot texnologiyalariga asoslangan funksional modelni takomillashtirish;

milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirish mexanizmlarini amalga oshirishda asosan, talabalar va targ'ibot texnologiyalariga asoslangan innovatsion mexanizmlarini takomillashtirish; Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Guliston davlat universitetidan 318 nafar talabalar ixtidor tuzg'usini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish jarayoni belgilanib, tajriba-sinov ishlarida Farg'ona davlat universiteti, talabalar va vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning usullari. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning tarixiylik, ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili, normativ hujjatlar asosida o'rganish, xorijiy tajribalarni qiyosiy va retrospektiv tahlil qilish, anketalar, test so'rovlarni o'tkazish, pedagogik kuzatish, pedagogik tajribaviy sinov, matematik, statistik tahlil hamda tadqiqot natijalarini umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi sifatida quyidagilarni keltirib o'tamiz: talabalarda milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini milliy g'oya targ'ibotining modellash tizimlarini zamonaviy pedagogik paradigmatlarga qadriyatliik tamoyili orqali implementatsiya qilish asosida aniqlash tizimining yoshlarning milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari va targ'ibot texnologiyalariga asoslangan modelni shaxsga ta'sir etish usullarini universallik, moslashtiruvchanlik darajalarida talabalarining akademik faoliyatiga dialektik

shakli, metod va vositalari tashkil etadi. rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni, talabalar va vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning predmetini talabalarda milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni, talabalar va vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning usullari. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning tarixiylik, ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili, normativ hujjatlar asosida o'rganish, xorijiy tajribalarni qiyosiy va retrospektiv tahlil qilish, anketalar, test so'rovlarni o'tkazish, pedagogik kuzatish, pedagogik tajribaviy sinov, matematik, statistik tahlil hamda tadqiqot natijalarini umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi sifatida quyidagilarni keltirib o'tamiz: talabalarda milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini milliy g'oya targ'ibotining modellash tizimlarini zamonaviy pedagogik paradigmatlarga qadriyatliik tamoyili orqali implementatsiya qilish asosida aniqlash tizimining yoshlarning milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari va targ'ibot texnologiyalariga asoslangan modelni shaxsga ta'sir etish usullarini universallik, moslashtiruvchanlik darajalarida talabalarining akademik faoliyatiga dialektik

shakli, metod va vositalari tashkil etadi. rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni, talabalar va vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning predmetini talabalarda milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni, talabalar va vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning usullari. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning tarixiylik, ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili, normativ hujjatlar asosida o'rganish, xorijiy tajribalarni qiyosiy va retrospektiv tahlil qilish, anketalar, test so'rovlarni o'tkazish, pedagogik kuzatish, pedagogik tajribaviy sinov, matematik, statistik tahlil hamda tadqiqot natijalarini umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi sifatida quyidagilarni keltirib o'tamiz: talabalarda milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini milliy g'oya targ'ibotining modellash tizimlarini zamonaviy pedagogik paradigmatlarga qadriyatliik tamoyili orqali implementatsiya qilish asosida aniqlash tizimining yoshlarning milliy ixtidor tuzg'usini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari va targ'ibot texnologiyalariga asoslangan modelni shaxsga ta'sir etish usullarini universallik, moslashtiruvchanlik darajalarida talabalarining akademik faoliyatiga dialektik

shakli, metod va vositalari tashkil etadi. rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni, talabalar va vositalari tashkil etadi.